XÂY DỰNG KHUNG ĐÁNH GIÁ NĂNG LỰC HỌC TẬP CỦA SINH VIÊN ĐẠI HỌC TRONG BỐI CẢNH ỨNG DỤNG TRÍ TUỆ NHÂN TẠO TẠO SINH

Phạm Duy Phương
Khoa Ngoại Ngữ, Đại Học Văn Hiến
Email: Phuongpd@vhu.edu.vn

Tóm tắt: *Sự phát triển của trí tuệ nhân tạo tạo sinh đang làm thay đổi phương thức học tập, nghiên cứu và hoàn thành nhiệm vụ học tập của sinh viên đại học, đồng thời đặt ra nhiều thách thức đối với các hình thức đánh giá truyền thống vốn chủ yếu dựa trên sản phẩm học tập. Bài viết sử dụng phương pháp phân tích, tổng hợp tài liệu và tiếp cận năng lực nhằm làm rõ những yêu cầu đổi mới đánh giá trong bối cảnh ứng dụng AI tạo sinh, từ đó đề xuất khung đánh giá năng lực học tập của sinh viên đại học. Kết quả nghiên cứu góp phần cung cấp cơ sở lý luận và thực tiễn phục vụ đổi mới kiểm tra, đánh giá, bảo đảm tính khách quan, trung thực và phát triển năng lực người học trong giáo dục đại học.*

Từ khóa: *trí tuệ nhân tạo tạo sinh; đánh giá năng lực; giáo dục đại học; sinh viên; chuyển đổi số.*

DEVELOPING A COMPETENCY ASSESSMENT FRAMEWORK FOR UNIVERSITY STUDENTS' LEARNING IN THE CONTEXT OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE APPLICATIONS

Abstract: *The rapid development of generative artificial intelligence is transforming the ways university students learn, conduct research, and complete academic tasks, while simultaneously posing significant challenges to traditional assessment approaches that primarily focus on learning outcomes. This paper employs document analysis, synthesis, and a competency-based approach to examine the requirements for innovating student assessment in the context of Generative AI applications. Based on this analysis, the study proposes a competency assessment framework for university students' learning. The findings provide both theoretical and practical foundations for improving assessment practices, ensuring objectivity, academic integrity, and the development of learners' competencies in higher education.*

Keywords: *generative artificial intelligence; competency-based assessment; higher education; university students; digital transformation.*

Nhận bài: 11/06/2026 Phản biện: 11/07/2026 Duyệt đăng: 14/07/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Sự phát triển mạnh mẽ của trí tuệ nhân tạo (Artificial Intelligence - AI), đặc biệt là trí tuệ nhân tạo tạo sinh, đang làm thay đổi phương thức dạy học và học tập trong giáo dục đại học. Các công cụ như ChatGPT, Gemini, Claude hay Microsoft Copilot ngày càng được sinh viên sử dụng phổ biến để tìm kiếm thông tin, hỗ trợ nghiên cứu, hoàn thành bài tập và phát triển kỹ năng học tập. Bên cạnh những lợi ích trong việc nâng cao hiệu quả học tập, việc ứng dụng trí tuệ nhân tạo tạo sinh cũng đặt ra nhiều thách thức đối với hoạt động kiểm tra, đánh giá kết quả học tập.

Hiện nay, nhiều hình thức đánh giá như bài tập, tiểu luận, báo cáo, bài luận hay sản phẩm học tập đều có thể được trí tuệ nhân tạo hỗ trợ ở các mức độ khác nhau. Nếu chỉ dựa vào sản phẩm cuối cùng để đánh giá, kết quả đạt được có thể chưa phản ánh đầy đủ năng lực thực sự của sinh viên về tư duy, khả năng giải quyết vấn đề, sáng tạo và vận dụng kiến thức. Điều này đòi hỏi các cơ sở giáo dục đại học cần đổi mới hoạt động đánh giá theo hướng chú trọng đánh giá năng lực thay vì chỉ đánh giá sản phẩm học tập.

Những năm gần đây, nhiều nghiên cứu đã tập trung phân tích vai trò của trí tuệ nhân tạo trong dạy học, hỗ trợ học tập và chuyển đổi số giáo dục. Tuy nhiên, các nghiên cứu về xây dựng khung đánh giá năng lực học tập của sinh viên trong bối cảnh ứng dụng trí tuệ nhân tạo tạo sinh còn tương đối hạn chế, đặc biệt dưới góc độ tiếp cận năng lực.

Xuất phát từ thực tiễn đó, bài viết sử dụng phương pháp phân tích và tổng hợp tài liệu nhằm làm rõ những yêu cầu đổi mới hoạt động đánh giá trong bối cảnh ứng dụng trí tuệ nhân tạo tạo sinh, đồng thời đề xuất khung đánh giá năng lực học tập của sinh viên đại học. Kết quả nghiên cứu góp phần bổ sung cơ sở khoa học cho việc đổi mới kiểm tra, đánh giá, đáp ứng yêu cầu nâng cao chất lượng đào tạo trong bối cảnh chuyển đổi số giáo dục.

II. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Nghiên cứu sử dụng phương pháp nghiên cứu định tính trên cơ sở phân tích và tổng hợp tài liệu nhằm đề xuất khung đánh giá năng lực học tập của sinh viên đại học trong bối cảnh ứng dụng trí tuệ nhân tạo tạo sinh. Nguồn tư liệu được khai thác từ

các văn bản, báo cáo và công trình nghiên cứu của Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hóa Liên hợp quốc (UNESCO), Tổ chức Hợp tác và Phát triển Kinh tế (OECD), Bộ Giáo dục và Đào tạo Việt Nam, cùng các nghiên cứu trong và ngoài nước về đánh giá năng lực, kiểm tra đánh giá trong giáo dục đại học và ứng dụng trí tuệ nhân tạo trong giáo dục.

Các tài liệu được phân tích theo các chủ đề gồm: đánh giá năng lực người học, tác động của trí tuệ nhân tạo tạo sinh đối với hoạt động kiểm tra, đánh giá, yêu cầu đổi mới đánh giá trong giáo dục đại học và các mô hình đánh giá năng lực trong bối cảnh chuyển đổi số. Trên cơ sở đó, nghiên cứu sử dụng phương pháp so sánh, khái quát hóa và tiếp cận năng lực kết hợp với tiếp cận giáo dục số để tổng hợp các luận cứ lý luận, từ đó đề xuất khung đánh giá năng lực học tập của sinh viên đại học phù hợp với bối cảnh ứng dụng trí tuệ nhân tạo tạo sinh.

III. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

3.1. Cơ sở lý luận về đánh giá năng lực trong giáo dục đại học

Đánh giá là một thành tố quan trọng của quá trình dạy học, có chức năng thu thập, phân tích và sử dụng thông tin nhằm xác định mức độ đạt được mục tiêu học tập của người học, đồng thời cung cấp căn cứ để điều chỉnh hoạt động dạy học và nâng cao chất lượng đào tạo. Trong giáo dục đại học, đánh giá không chỉ nhằm xác định kết quả học tập mà còn góp phần thúc đẩy sự phát triển năng lực, khả năng tự học và học tập suốt đời của sinh viên.

Đánh giá năng lực là quá trình xem xét khả năng vận dụng tổng hợp kiến thức, kỹ năng, thái độ và kinh nghiệm của người học để giải quyết các nhiệm vụ học tập hoặc các tình huống thực tiễn. Khác với đánh giá kiến thức chủ yếu kiểm tra mức độ ghi nhớ và tái hiện thông tin, đánh giá năng lực hướng đến việc xác định khả năng vận dụng kiến thức, tư duy phản biện, giải quyết vấn đề, sáng tạo và thích ứng trong những bối cảnh khác nhau. Vì vậy, đánh giá năng lực phản ánh toàn diện hơn kết quả học tập và mức độ sẵn sàng nghề nghiệp của sinh viên.

Trong giáo dục đại học hiện nay, đánh giá năng lực được thực hiện thông qua sự kết hợp giữa đánh giá quá trình và đánh giá tổng kết. Đánh giá quá trình được tiến hành trong suốt quá trình học tập nhằm theo dõi sự tiến bộ của người học, cung cấp phản hồi kịp thời và hỗ trợ điều chỉnh hoạt động học tập. Đánh giá tổng kết được thực hiện vào cuối học phần hoặc chương trình đào tạo nhằm xác định mức độ đạt chuẩn đầu ra. Việc kết hợp hai hình thức đánh giá giúp bảo đảm tính toàn diện, khách quan và phản ánh đầy đủ năng lực học tập của sinh viên.

3.2. Cơ sở thực tiễn của hoạt động đánh giá năng lực sinh viên trong bối cảnh ứng dụng trí tuệ nhân tạo tạo sinh

Sự phát triển của trí tuệ nhân tạo tạo sinh đang tạo ra nhiều cơ hội mới cho hoạt động học tập trong giáo dục đại học. Các công cụ trí tuệ nhân tạo có khả năng hỗ trợ sinh viên tìm kiếm thông tin, phân tích tài liệu, xây dựng ý tưởng, phản hồi nội dung học tập, hỗ trợ viết học thuật và cá thể hóa quá trình học tập. Nhờ đó, người học có thể tiếp cận tri thức nhanh hơn, nâng cao hiệu quả tự học và phát triển nhiều kỹ năng nghiên cứu.

Bên cạnh những lợi ích đó, việc sử dụng trí tuệ nhân tạo tạo sinh cũng đặt ra nhiều thách thức đối với công tác kiểm tra, đánh giá. Khi các công cụ trí tuệ nhân tạo có thể hỗ trợ xây dựng bài tập, tiểu luận, báo cáo hoặc các sản phẩm học tập với chất lượng ngày càng cao, giảng viên gặp nhiều khó khăn trong việc xác định mức độ đóng góp thực sự của sinh viên. Điều này làm giảm khả năng phản ánh chính xác năng lực học tập nếu hoạt động đánh giá chỉ dựa vào sản phẩm cuối cùng.

Ngoài ra, việc lạm dụng trí tuệ nhân tạo tạo sinh có thể dẫn đến nguy cơ phụ thuộc vào công nghệ, làm suy giảm khả năng tư duy độc lập, tư duy phản biện và kỹ năng giải quyết vấn đề của người học. Đồng thời, các vấn đề về đạo đức học thuật, tính trung thực trong học tập và quyền sở hữu trí tuệ cũng trở thành những thách thức mới đối với giáo dục đại học. Những thay đổi này đòi hỏi hoạt động đánh giá cần được đổi mới theo hướng không chỉ đánh giá kết quả học tập mà còn đánh giá quá trình, năng lực vận dụng kiến thức và khả năng sử dụng trí tuệ nhân tạo một cách có trách nhiệm.

3.3. Những yêu cầu đối với đánh giá năng lực học tập của sinh viên trong bối cảnh ứng dụng trí tuệ nhân tạo tạo sinh

Sự phát triển của trí tuệ nhân tạo tạo sinh đòi hỏi hoạt động kiểm tra, đánh giá trong giáo dục đại học phải được đổi mới theo hướng bảo đảm phản ánh đúng năng lực thực chất của người học. Trước hết, hoạt động đánh giá cần chuyển từ tiếp cận chủ yếu dựa trên sản phẩm học tập sang đánh giá năng lực vận dụng kiến thức, kỹ năng và thái

độ của sinh viên trong quá trình thực hiện nhiệm vụ học tập. Việc chỉ căn cứ vào bài tập, tiểu luận hoặc báo cáo cuối cùng sẽ không còn phù hợp khi các công cụ trí tuệ nhân tạo có thể hỗ trợ tạo lập nội dung với chất lượng ngày càng cao.

Bên cạnh đó, cần tăng cường kết hợp giữa đánh giá quá trình và đánh giá tổng kết. Đánh giá quá trình giúp giảng viên theo dõi sự tiến bộ của người học thông qua các hoạt động học tập, mức độ tham gia, khả năng giải quyết vấn đề và sự phát triển tư duy trong suốt quá trình học tập, từ đó bổ sung cho kết quả đánh giá cuối kỳ.

Một yêu cầu quan trọng khác là đưa năng lực sử dụng trí tuệ nhân tạo trở thành một nội dung của hoạt động đánh giá. Sinh viên cần được đánh giá không chỉ ở khả năng sử dụng công cụ mà còn ở năng lực xây dựng câu lệnh phù hợp, kiểm chứng kết quả, lựa chọn thông tin chính xác, trích dẫn nguồn và tuân thủ các nguyên tắc đạo đức học thuật. Việc sử dụng trí tuệ nhân tạo cần được xem là một năng lực số cần hình thành thay vì chỉ là công cụ hỗ trợ học tập.

Trong bối cảnh hiện nay, hoạt động đánh giá cũng cần chú trọng phát triển tư duy phản biện, tư duy sáng tạo và năng lực giải quyết vấn đề. Đây là những năng lực mà trí tuệ nhân tạo khó có thể thay thế hoàn toàn và là cơ sở để phân biệt năng lực thực chất của người học với sản phẩm do công nghệ hỗ trợ.

Cuối cùng, hệ thống đánh giá cần bảo đảm tính minh bạch, khách quan và công bằng thông qua việc xây dựng tiêu chí đánh giá rõ ràng, đa dạng hóa phương pháp đánh giá và tăng cường khả năng kiểm chứng quá trình học tập của sinh viên.

3.4. Đề xuất khung đánh giá năng lực học tập của sinh viên đại học trong bối cảnh ứng dụng trí tuệ nhân tạo tạo sinh

Trên cơ sở phân tích lý luận và thực tiễn, bài viết đề xuất khung đánh giá năng lực học tập của sinh viên đại học gồm sáu thành tố có mối quan hệ bổ trợ lẫn nhau.

Thành tố thứ nhất, đánh giá năng lực tiếp cận, khai thác và xử lý thông tin. Nội dung đánh giá tập trung vào khả năng tìm kiếm, lựa chọn, phân tích, đối chiếu và kiểm chứng thông tin từ nhiều nguồn khác nhau, đồng thời đánh giá khả năng sử dụng thông tin phục vụ giải quyết nhiệm vụ học tập.

Thành tố thứ hai, đánh giá năng lực tư duy phản biện và phân tích. Thành tố này hướng tới đánh giá khả năng lập luận, phân tích, phản biện, tổng hợp và đưa ra quan điểm độc lập của sinh viên trên cơ sở vận dụng kiến thức đã học thay vì chỉ tái hiện nội dung có sẵn.

Thành tố thứ ba, đánh giá năng lực sử dụng trí tuệ nhân tạo một cách có trách nhiệm. Nội dung đánh giá bao gồm khả năng xây dựng câu lệnh phù hợp, khai thác hiệu quả công cụ trí tuệ nhân tạo, kiểm chứng kết quả do trí tuệ nhân tạo tạo ra, trích dẫn nguồn đúng quy định và tuân thủ các nguyên tắc về trung thực, đạo đức học thuật trong quá trình học tập.

Thành tố thứ tư, đánh giá năng lực giải quyết vấn đề. Sinh viên được đánh giá thông qua khả năng vận dụng kiến thức liên ngành để xử lý các tình huống thực tiễn, thực hiện dự án học tập hoặc giải quyết các tình huống mô phỏng gắn với yêu cầu nghề nghiệp.

Thành tố thứ năm, đánh giá năng lực hợp tác và giao tiếp học thuật. Nội dung đánh giá tập trung vào khả năng làm việc nhóm, trao đổi chuyên môn, trình bày ý tưởng, phản biện và phối hợp với các thành viên khác trong quá trình thực hiện nhiệm vụ học tập.

Thành tố thứ sáu, đánh giá năng lực tự học và phản tư. Thành tố này phản ánh khả năng tự lập kế hoạch học tập, tự đánh giá kết quả học tập, điều chỉnh phương pháp học tập và hình thành năng lực học tập suốt đời thông qua hồ sơ học tập, nhật ký học tập và các hoạt động tự đánh giá.

Để triển khai khung đánh giá một cách thống nhất, mỗi thành tố cần được cụ thể hóa bằng các tiêu chí, minh chứng và công cụ đánh giá phù hợp.

3.5. Điều kiện triển khai khung đánh giá

Việc triển khai khung đánh giá năng lực học tập trong bối cảnh ứng dụng trí tuệ nhân tạo tạo sinh cần được thực hiện đồng bộ trên nhiều phương diện.

Thứ nhất, các cơ sở giáo dục đại học cần ban hành quy định và hướng dẫn cụ thể về sử dụng trí tuệ nhân tạo trong học tập, kiểm tra và đánh giá nhằm bảo đảm tính thống nhất và minh bạch.

Thứ hai, cần nâng cao năng lực của đội ngũ giảng viên trong thiết kế hoạt động đánh giá theo tiếp cận năng lực, đồng thời bồi dưỡng kỹ năng sử dụng trí tuệ nhân tạo và các công cụ đánh giá trên nền tảng số.

Thứ ba, cần xây dựng hệ thống tiêu chí và bảng tiêu chí đánh giá thống nhất đối với từng học phần, trong đó quy định rõ yêu cầu về năng lực, minh chứng và mức độ hoàn thành của người học.

Thứ tư, các cơ sở giáo dục cần hoàn thiện quy định về trung thực học thuật, trách nhiệm của người học khi sử dụng trí tuệ nhân tạo và cơ chế xử lý các hành vi vi phạm nhằm xây dựng môi trường học tập công bằng.

Thứ năm, cần đầu tư hạ tầng số, hệ thống quản lý học tập và các nền tảng hỗ trợ đánh giá nhằm tạo điều kiện triển khai hiệu quả các hình thức đánh giá kết hợp giữa trực tiếp và trực tuyến.

3.6. Thảo luận

Khung đánh giá được đề xuất trong nghiên cứu có sự khác biệt với các mô hình đánh giá truyền thống ở chỗ chuyển trọng tâm từ đánh giá sản phẩm học tập sang đánh giá năng lực của người học trong toàn bộ quá trình học tập. Cách tiếp cận này phù hợp với xu hướng đổi mới giáo dục đại học theo định hướng phát triển năng lực và đáp ứng yêu cầu chuyển đổi số.

Trong bối cảnh trí tuệ nhân tạo tạo sinh ngày càng được ứng dụng rộng rãi, việc hạn chế hoặc cấm sử dụng công nghệ không còn là giải pháp phù hợp. Thay vào đó, hoạt động đánh giá cần hướng tới đánh giá khả năng khai thác, sử dụng, kiểm chứng và vận dụng kết quả do trí tuệ nhân tạo hỗ trợ một cách hiệu quả, có trách nhiệm và tuân thủ đạo đức học thuật.

Khung đánh giá được đề xuất không chỉ góp phần nâng cao tính khách quan của hoạt động kiểm tra, đánh giá mà còn khuyến khích sinh viên phát triển tư duy phản biện, năng lực số, khả năng tự học và học tập suốt đời. Đây cũng là những năng lực cốt lõi mà giáo dục đại học cần hình thành trong bối cảnh chuyển đổi số và sự phát triển nhanh chóng của trí tuệ nhân tạo.

IV. KẾT LUẬN

Trí tuệ nhân tạo tạo sinh đang làm thay đổi phương thức học tập và đặt ra yêu cầu đổi mới hoạt động kiểm tra, đánh giá trong giáo dục đại học. Trong bối cảnh đó, điều cần thay đổi không phải là hạn chế sử dụng trí tuệ nhân tạo mà là chuyển từ đánh giá sản phẩm học tập sang đánh giá năng lực thực chất của người học, kết hợp giữa đánh giá quá trình và đánh giá kết quả.

Trên cơ sở phân tích lý luận và thực tiễn, bài viết đã đề xuất khung đánh giá năng lực học tập của sinh viên đại học gồm sáu thành tố, góp phần đáp ứng yêu cầu đổi mới kiểm tra, đánh giá trong bối cảnh ứng dụng trí tuệ nhân tạo tạo sinh. Khung đánh giá có thể được sử dụng làm cơ sở xây dựng bảng tiêu chí đánh giá, thiết kế học phần và lựa chọn các phương pháp đánh giá phù hợp theo định hướng phát triển năng lực. Trong thời gian tới, cần tiếp tục kiểm chứng và hoàn thiện khung đánh giá thông qua các nghiên cứu thực nghiệm tại các cơ sở giáo dục đại học.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021). Thông tư số 17/2021/TT-BGDĐT ngày 22 tháng 6 năm 2021 quy định về chuẩn chương trình đào tạo; xây dựng, thẩm định và ban hành chương trình đào tạo các trình độ của giáo dục đại học.

Quốc hội (2018). Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Giáo dục đại học số 34/2018/QH14.

Đảng Cộng sản Việt Nam (2024). Nghị quyết số 57-NQ/TW ngày 22 tháng 12 năm 2024 của Bộ Chính trị về đột phá phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia.

UNESCO (2023). Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO.

Mello, R. F., Freitas, E., Pereira, F. D., Cabral, L., Tedesco, P., & Ramalho, G. (2023). Education in the Age of Generative AI: Context and Recent Developments.

Bùi Trọng Tài, & Nguyễn Minh Tuấn. (2024). Nghiên cứu ảnh hưởng của trí tuệ nhân tạo trong giáo dục tới hoạt động học tập của sinh viên. Tạp chí Giáo dục, 24(10), 6–11.